

ปอยออกหว่าพาราลงเมิง : วิถีศรัทธาการทำบุญวันออกพรรษา ของชาวไทใหญ่

Poi Awk Hwa Para Long Meung: The Tai Yai People's Faithful
Tradition of Merit-Making at the End of Buddhist Lent

พระครูปลัดปิยะ ธาวโร

Phrakhrupaladpiya Thawaro

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: piya.sripan@gmail.com

Received: 2025-04-03 Revised: 2025-05-16 Accepted: 2025-05-18

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิง ในฐานะพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนวิถีศรัทธาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในบริบทวันออกพรรษา บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนไทใหญ่ ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเพณีดังกล่าวมีรากฐานจากพุทธประวัติเรื่องการเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ของพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษา ซึ่งถูกถ่ายทอดและปรับเปลี่ยนผ่านความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนไทใหญ่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้าง “จองพารา” ที่ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของการรับเสด็จพระพุทธเจ้าและเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การถวายทาน การจุดประทีป และขบวนแห่ทางวัฒนธรรม ล้วนสะท้อนโครงสร้างความคิดแบบพุทธที่เน้นการสั่งสมบุญกุศลและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงยังมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกทางสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความสามัคคีและการสร้างทุนทางสังคม รวมทั้งเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีความ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประเพณีดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาแก่นของความเชื่อและคุณค่าไว้ควบคู่กับการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย บทความจึงเสนอว่าการบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประยุกต์ใช้รูปแบบกิจกรรมใหม่ ๆ จะเป็นแนวทางสำคัญในการธำรงและสืบทอดประเพณีปอยออกหวาพาราลงเมิงให้คงอยู่ในสังคมไทยอย่างมีความหมายและยั่งยืน

คำสำคัญ: ปอยออกหวาพาราลงเมิง, การทำบุญวันออกพรรษา, ชาวไทใหญ่

Abstract

This academic article explores the Poi Awk Hwa Para Long Meung tradition as a Buddhist ritual that embodies the faith and cultural identity of the Tai Yai people, particularly in the context of Wan Ouk Phansa. The study relies on a combination of documentary research and cultural analysis, drawing from academic texts, research studies, and information about the customs and practices of the Tai Yai community. The findings indicate that this tradition originates from Buddhist folklore, particularly the Buddha's return from the Heaven of the Thirty-Three Gods on Ouk Phansa Day. This narrative has been systematically passed down and integrated into the Tai Yai community's religious rituals and beliefs over time, most notably in the construction of "Jong Para," a symbolic centerpiece for welcoming the Buddha and serving as a focal point for religious observances. Alongside this, activities such as almsgiving, lighting oil lamps, and culturally vibrant parades evidence the central Buddhist ethos, emphasizing merit-making and the bond between the sacred and humanity. Additionally, the Poi Awk Hwa Para Long Meung tradition functions as a social tool, bringing the community together, fostering solidarity, and generating social capital. It also serves as an avenue for intergenerational cultural transmission, particularly by involving younger members of the community in shared experiential learning. However, in a world experiencing profound economic, social, and cultural shifts, the tradition must evolve to preserve its core values while staying relevant to the modern era. The article emphasizes that maintaining the significance and

continuity of the Poi Awk Hwa Para Long Meung tradition in contemporary Thai society will depend on strategies such as integrating local wisdom, strengthening community involvement, and introducing innovative formats for participation, ensuring its sustainability and meaningful legacy.

Keywords: Poi Awk Hwa Para Long Meung, End of Buddhist Lent Merit-Making, Tai Yai Community

บทนำ

ไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่หลักในรัฐฉาน ประเทศพม่า รวมทั้งบางส่วนในจีน อินเดีย ลาว และภาคเหนือของไทย โดยเรียกตนเองว่า “คนไต” ส่วนคำว่า “ไทใหญ่” เป็นชื่อที่คนไทยใช้เรียก ขณะที่ต่างชาติเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ตามภาษาพม่า (โครงการพิพิธภัณฑวัตถุวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551 : 1)

ชาวไทใหญ่มีอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย การละเล่น การแสดง อาหาร ศิลปหัตถกรรมและงานด้านทัศนศิลป์ที่สืบทอดกันมายาวนาน ชาวบ้านในชุมชนไทใหญ่จะให้ความสำคัญกับการทำบุญในวันพระและเทศกาลสำคัญ (Phra U Tejanya, 2561: 40) ไทใหญ่มีระบบภาษาที่ใช้สื่อสารทั้งในรูปแบบภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาไทใหญ่ถูกถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมและศิลปวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบ อาทิ เพลงกล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า การแสดงดนตรีและละคร การขับร้องรำทำเพลง เพลงพื้นบ้าน ตลอดจนการละเล่นพื้นบ้าน นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมที่มุ่งให้ข้อคิดและคติในการดำรงชีวิต ได้แก่ ภาษิตไทใหญ่ซึ่งเรียกว่า “ความกั๊กกุก” หรือภาษิตไทใหญ่เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเป็นการใช้ภาษาสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตอันเป็นวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ในอดีต (จินทกานต์ สิทธิราช และคณะ, 2564: 26) ซึ่งพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ เนื่องจากมีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากการให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์และการประกอบกิจกรรมทำบุญในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งยังคงดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ชาวไทใหญ่โดยทั่วไปมีความเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ประเสริฐและเป็นผู้อำนวยบุญ อันสะท้อนถึงศรัทธาอันมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ความเชื่อนี้ปรากฏชัดผ่านการจัดงานบุญและประเพณีทางศาสนา เช่น บุญมหาเวสสันดร ซึ่งชาวเชียงตุงเรียกว่า “ตั้งธรรม” หรือ “ทานธรรมเวสสันดร”

ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงของชาวไทยใหญ่ เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายลึกซึ้งทั้งในเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยคำว่า “ปอย” หมายถึงงานบุญหรือเทศกาล ส่วน “ออกหว่าพาราลงเมิง” สื่อถึงช่วงเวลาออกพรรษาที่พระสงฆ์สิ้นสุดการจำพรรษาและกลับมาบิณฑบาตต่อชุมชนอย่างเต็มที่อีกครั้ง ความหมายของ “พาราลงเมิง” หรือ “พระลงเมือง” จึงสะท้อนทั้งมิติทางศาสนาและสังคม กล่าวคือ เป็นการกลับคืนของพระสงฆ์สู่การทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรม และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนภายหลังช่วงเวลาแห่งการปลีกวิเวก ในมิติทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมดังกล่าวสัมพันธ์กับหลักการจำพรรษาในพระวินัย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระสงฆ์มุ่งเน้นการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เมื่อสิ้นสุดพรรษาในวันออกพรรษา ชุมชนจึงจัดพิธีต้อนรับพระสงฆ์กลับสู่บทบาททางสังคม เช่น การเทศนา การให้อิโวาท และการประกอบศาสนกิจร่วมกับประชาชน พิธี “พระลงเมือง” จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนอย่างเป็นรูปธรรม และสะท้อนความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดกับชุมชน (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2545: 112–115) ในมิติทางวัฒนธรรม ประเพณีนี้ยังเป็นพื้นที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ ทั้งในด้านการแสดง การตกแต่งโคมไฟ ขบวนแห่ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับความศรัทธาและความเชื่อ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทุกช่วงวัยช่วยให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น และสร้างความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2560: 85–90) ยิ่งไปกว่านั้น ในบริบทสังคมร่วมสมัย ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงยังมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นพื้นที่รวมตัวและสร้างความร่วมมือของผู้คนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสามัคคีและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเดียวกัน พิธีกรรมดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นเพียงการประกอบศาสนพิธี หากยังเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยรักษาและปรับตัวของวัฒนธรรมไทยใหญ่ให้ดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับประเพณีออกหว่า หรือการออกพรรษาของชาวไทยใหญ่ในฐานะพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมวิถีชีวิต ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชน โดยพิจารณาประเพณีดังกล่าวในมิติของความหมายเชิงสัญลักษณ์ การปฏิบัติทางศาสนา และการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชน ทั้งนี้ งานศึกษาที่ผ่านมาโดยทั่วไปมักมุ่งอธิบายพิธีกรรมในเชิงพรรณนา ประวัติความเป็นมา หรือความเชื่อดั้งเดิม โดยยังให้ความสำคัญไม่เพียงพอกับบทบาทเชิงสัญลักษณ์และเชิงโครงสร้างของพิธีกรรมต่อการดำรงและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทสังคมร่วมสมัย บทความนี้จึงแตกต่างจากงานเดิมด้วยการมองประเพณีออกหว่าไม่ใช่เพียงกิจกรรมทำบุญตามปฏิทินศาสนา หากแต่เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สร้างความหมายร่วม เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

และหล่อหลอมอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่อย่างต่อเนื่อง โดยใช้มุมมองเชิงพุทธมานุษยวิทยาและมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์พิธีกรรมในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม และพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนระบบคุณค่า ความเชื่อ และพลวัตของชุมชนในสังคมร่วมสมัย

ประเพณีสิบสองเดือนของชาวไทใหญ่

ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของชาวไทใหญ่เช่นทุกวันนี้ ชาวไทใหญ่เดิมมีวิถีผูกพันกับประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเหนือธรรมชาติ เช่น ผีสง และไสยศาสตร์ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตมักจะมีพิธีกรรมและความเชื่อแทรกอยู่เสมอ ตั้งแต่การสร้างเรือนใหม่ซึ่งต้องมีการทำพิธีเลี้ยงผี การตกกล้า การดำนา ต้องมีการไหว้ผี เช่น ผีนา ผีฝาย ผีเจ้าไท และผีปู่ขวัญข้าว ยาขวัญข้าว เมื่อข้าวเริ่มสุกเหลืองงาม จะต้องนำข้าวครึ่งแรกมาตำและหุงเพื่อเซ่นผีนา ก่อนการเก็บเกี่ยวต้องนำรวงข้าวมาเซ่นผีปู่ขวัญข้าว และหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วยังต้องนำข้าวไปไหว้ผีปู่ขวัญข้าวเพื่อขอเชิญไปประจักษ์ยังฉาง นอกจากนี้ยังมีการนำข้าวไปหุงและให้หมาและควายกิน เพราะชาวไทใหญ่มีความเชื่อว่าหมาเป็นสัตว์ที่นำข้าวมาให้มนุษย์ ส่วนควายมีบุญคุณต่อมนุษย์มาก

พุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตของชาวไทใหญ่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ตอนใต้ในอาณาจักรอังวะ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอนุรธา และรากฐานนี้ฝังลึกสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนาได้เผยแพร่ครอบคลุมไปยังกลุ่มไทใหญ่ในอาณาจักรแสนหวีและอาณาจักรเมืองมวหลวง โดยเข้มข้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าบุเรงนอง ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกายแบบพม่า ในขณะเดียวกันก็มีการติดต่อระหว่างอาณาจักรเชียงใหม่กับอาณาจักรไทใหญ่ในยุคเดียวกัน เนื่องจากมีการเกณฑ์กองทัพจากเมืองไทใหญ่มาตีอาณาจักรเชียงใหม่และอาณาจักรอยุธยา ทำให้ชาวไทใหญ่ได้รู้จักพุทธศาสนิกายโยนเชียงใหม่ และต่อมา ภิกษุชาวเชียงใหม่ได้เดินทางไปเผยแพร่พุทธศาสนิกายโยนในเขตไทใหญ่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประเพณีสิบสองเดือนของชาวไทใหญ่เป็นระบบประเพณีและพิธีกรรมที่สอดคล้องกับวัฏจักรทางธรรมชาติและปฏิทินเกษตรกรรม ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทใหญ่ ประเพณีเหล่านี้มีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี สอดคล้องกับฤดูกาล การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ บุญขึ้นปีใหม่ หรือประเพณีทำบุญกลางปี การปฏิบัติพิธีกรรมตามประเพณีสิบสองเดือนไม่เพียงเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกในการเสริมสร้างความสามัคคี ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน และการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไท

ใหญ่จากรุ่นสู่รุ่นอย่างยั่งยืน (สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2544: 264)

ประเพณี 12 เดือนเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทใหญ่ ซึ่งเน้นการทำบุญและทำทานเป็นหลัก การจัดงานตามประเพณีจะดำเนินไปตลอดทั้งปี เรียกว่า “หย่าลี” ซึ่งตรงกับคำว่า “ราศี” ครบทั้ง 12 เดือน จึงมักเรียกว่า ประเพณีสิบสองเดือน ภายในรอบปีจะมีประเพณีต่าง ๆ มากมาย เช่น ประเพณีตานข้าวหย่ากู่ กองโหล ปอยห่าน้ำ ปอยสลาก ปอยเหลินสิบเอ็ดหรืองานจองพารา และปอยเหลินสิบสอง โดยประเพณีเหล่านี้สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่อย่างชัดเจน มีบางประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ประเพณีปอยสา่งลอง ซึ่งเป็นพิธีบรรพชาสามเณรตามแบบไทใหญ่ และประเพณีสิบสองล่องมนผ่องไต หรือประเพณีลอยกระทงใหญ่ ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ จัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและบูชาพระอุปคุต พระอรหันต์ตามความเชื่อของชาวไทใหญ่ ทั้งนี้ การจัดประเพณีเหล่านี้ยังสะท้อนถึงการสืบทอดคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง โดยสรุปประเพณีและพิธีกรรมในรอบหนึ่งปีของชาวไทใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (จันทกานต์ สิทธิราช และคณะ, 2564: 23-48)

1. ประเพณีเหลินเจ้ง เป็นเดือนที่พุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ถือปฏิบัติทำบุญถวายข้าวใหม่แด่พระสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ประเพณีนี้ยังคงปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เรียกว่า กาบขอมดู ซึ่งเป็นการทำบุญถวายข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยว
2. ประเพณีเหลินก้า เป็นเดือนที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรม มีการนิมนต์พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ มาร่วมปฏิบัติภาวนาในป่าช้าและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ
3. ประเพณีเหลินสาม มีการหลูข้าวหย่ากู่
4. ประเพณีเหลินสี่ การทำบุญตามประเพณี ปอยสา่งลอง
5. ประเพณีเหลินห้า การทำบุญเทศกาลปีใหม่ มีประเพณีการขึ้นจอง และการกันตอ หรือการไปขอขมาคารวะผู้ที่มีพระคุณและผู้ที่ทำประโยชน์แก่ชุมชน
6. ประเพณีเหลินหก การทำบุญตามประเพณี ปอยเจตี (งานถวายเจดีย์ทราย) คือ การขนทรายเข้าวัดเพื่อก่อเจดีย์ทรายในวันวิสาขบูชา
7. ประเพณีเหลินเจ็ด การทำบุญเลี้ยงผีเจ้าเมือง หรือทำบุญร่วมกันในหมู่บ้าน
8. ประเพณีเหลินแปด การนอนวัดของผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือผู้ถือศีล โดยนุ่งขาวห่มขาว เพื่อรักษาอุโบสถศีลร่วมกันและค้างคืนที่วัดจนถึงเช้าวันเข้าพรรษา ก่อนออกจากศีล ประชาชนช่วยกันจัดกิจกรรมหล่อเทียนพรรษา และนัดหมายจัดพิธีแห่เทียนพรรษาอย่างพร้อมเพรียงกัน
9. ประเพณีเหลินเก้า การทำบุญตามประเพณี แสนขอมโกจา หรือการทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ

10. ประเพณีเหลินสิบ การทำบุญตามประเพณี ต่างขอมตอโหลง เป็นการทำบุญ ก่อนออกพรรษา โดยชาวบ้านจะเตรียมสำหรับประกอบด้วยข้าวเหนียว 49 ก้อน

11. ประเพณีเหลินสิบเอ็ด การทำบุญถวายแข่งต่าง ส่างปุด และการทำจงพารา เพื่อเฉลิมฉลองรับเสด็จองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

12. ประเพณีเหลินสิบสอง เป็นเดือนสุดท้ายของรอบปีที่ชาวไทใหญ่จัดงานปอย ในเดือนนี้มีการ ปอยล่องฝ่องไต หรือประเพณีลอยกระทงไทใหญ่ ซึ่งคล้ายประเพณีลอยกระทง ของชาวไทยทั่วไป

สรุปได้ว่า ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามามีอิทธิพล ชาวไทใหญ่มีวิถีผูกพันกับความ เชื่อเหนือธรรมชาติ เช่น ผีสาวและไสยศาสตร์ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมักเกี่ยวข้องกับ พิธีกรรม เช่น การสร้างเรือนใหม่ การตกกล้า การดำนา และการเก็บเกี่ยวข้าวต้องมีพิธีเช่น ผีปู่ ขวัญข้าวหรือผีนา เพื่อขอความคุ้มครองและสิริมงคล ต่อมา พุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทอย่าง ชัดเจน โดยเฉพาะชาวไทใหญ่ตอนใต้ในอาณาจักรอังวะตั้งแต่สมัยพระเจ้าอนุรธา และเผยแพร่ สู่กลุ่มไทใหญ่อื่น ๆ ทำให้ชาวไทใหญ่คุ้นเคยกับนิกายโยนเซียงใหม่ ประเพณีสิบสองเดือนของ ชาวไทใหญ่ หรือเรียกว่า “หย่าสี่” เป็นระบบประเพณีที่สอดคล้องกับวัฏจักรเกษตรกรรมและ ฤดูกาลตลอดปี โดยเน้นการทำบุญและทำทาน สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม ประเพณีแต่ละเดือนมีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ประเพณีกาบขอมถวายข้าวใหม่ ปอย ส่างลองบรรพชาสามเณร ปอยเจตีดวายุเจตีย์ทราย การหล่อเทียนพรรษา การทำบุญให้ผู้ล่วง ลับ และประเพณีลอยกระทงไทใหญ่ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแสดงความศรัทธาต่อพระพุทธ ศาสนา แต่ยังเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนและสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม และคุณค่าทาง ศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างยั่งยืน

ความเป็นมาของประเพณีปอยออกหัวพาราลงเมิงของชาวไทใหญ่

ชาวเมืองไตสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ตามภาษาที่ใช้สื่อสาร โดยกลุ่มแรกเรียก ตนเองว่า “คนไต” ซึ่งชาวไทยภาคกลางมักรู้จักในชื่อ “คนไทใหญ่” ถิ่นฐานสำคัญของคนไตส่วน ใหญ่อยู่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ทั้งนี้ คนไตไม่เคยเรียกตนเองว่า “ไทใหญ่” หรือ “ฉาน” ซึ่งเป็นคำในภาษาพม่าที่ถูกนำไปใช้ในภาษาอังกฤษ แม้ชาวเมืองไตจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้สูง อายุ จะยังคงยึดถือรัฐฉานว่าเป็นบ้านเกิดเมืองนอน อันเป็นแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมไตดั้งเดิมที่ น่าภาคภูมิใจ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะการรำฟ้อน และวิถีชีวิตแบบไต อย่างไรก็ตาม คน ไตไม่ยอมรับการถูกเรียกว่า “เงี้ยว” ซึ่งเป็นคำที่คนเมืองไตใช้เรียก เนื่องจากมีนัยเชิงดูหมิ่นเหยียด

หายาม นักวิชาการบางส่วนประเมินว่ามีประชากรชาวไทมากกว่าสามล้านคน โดยเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในรัฐฉาน คนไทใช้ภาษาถิ่นหลากหลาย โดยภาษาไทใต้มีระบบอักษรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับอักษรพม่า ชาวเมืองไตส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มคนไทที่อพยพจากรัฐฉานในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษาไทใต้ ขณะเดียวกันก็มีคนไตบางส่วนย้ายถิ่นจากพื้นที่ใกล้เคียงและแต่งงานผสมกลมกลืนในชุมชน คนไตในเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ควบคู่กับการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาและปลูกข้าว ซึ่งมีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในอดีต เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในเมืองก่อนกลุ่มอื่น จึงมักมีบ้านเรือนและร้านค้าตั้งอยู่ริมถนนสายสำคัญ รวมถึงอาคารเก่าแก่หลายแห่ง อีกทั้งคนไตจำนวนมากได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ และไม่น้อยมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง (นิติ ภควัฒน์, 2558: 22-23)

ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงของชาวไทใหญ่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และคติความเชื่อที่ผูกโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยมีจุดกำเนิดจากเทศกาล “ออกพรรษา” ซึ่งเป็นช่วงเวลาสิ้นสุดการจำพรรษาของพระสงฆ์ในพระวินัย คติสำคัญที่รองรับพิธีกรรมนี้คือความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ภายหลังการแสดงธรรมโปรดพระพุทธมารดาตลอด 3 เดือนแห่งพรรษา จึงเกิดการเฉลิมฉลองเพื่อรับเสด็จพระพุทธองค์และสื่อถึงการกลับคืนของพระธรรมสู่โลกมนุษย์ พิธี “พาราลงเมิง” หรือ “พระลงเมือง” จึงมีนัยเชิงสัญลักษณ์ว่าเป็นการที่พระสงฆ์กลับมาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและการเผยแผ่ธรรมในชุมชนอีกครั้ง อันสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่ยึดโยงศาสนาเป็นแกนกลางของสังคม (สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2564: 1-2) ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงถือเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญในเชิงพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชน โดยมีกิจกรรมหลากหลายที่เต็มไปด้วยความหมายเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างความคิดแบบพุทธที่เน้นการทำบุญ การสั่งสมกุศล และการเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์กับโลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์ หนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญคือการสร้าง “จองพารา” ซึ่งเป็นการจำลองปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า สื่อถึงการต้อนรับและความเคารพต่อพระพุทธเจ้า โดยกิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่สร้างบรรยากาศที่เป็นมงคล แต่ยังเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา การถวายเครื่องไทยทานในพิธีกรรมนี้ก็มีความหมายที่สำคัญเช่นกัน เพราะเป็นการแสดงออกถึงการทำบุญและการแบ่งปัน ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในศาสนาพุทธ การช่วยเหลือและการสนับสนุนกันในชุมชนนี้ช่วยสร้างสรค์ความสามัคคีที่ตระหว่งสมาชิกในชุมชน การจุดประทีปหรือคบไฟเพื่อบูชาพระรัตนตรัยยังมีความหมายลึกซึ้ง โดยสื่อถึงการนำแสงสว่างเข้ามาในชีวิตและการขจัดความมืดมิดทางจิตใจ การสร้าง

บรรยากาศทางจิตวิญญาณที่ส่งเสริมการทำความดีและการสำนึกในบุญกุศลเป็นสิ่งที่สำคัญในพิธีกรรมนี้ ขบวนแห่และการแสดงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในงานยังเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งช่วยให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดนตรี การแสดง และขบวนแห่ในงานบุญยังเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างความเข้าใจและความรักในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ประเพณีนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการเฉลิมฉลองทางศาสนา แต่ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชน และการส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างลึกซึ้ง (ชาคม พรประสิทธิ์, 2559: 45-47)

ชาวไทยใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดและมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งต่อพุทธศาสนา ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประจำวันของชาวไทยใหญ่ทั้งในด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด การทำบุญถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่สะท้อนถึงความศรัทธาและความเคารพต่อพระรัตนตรัย ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ตัวอย่างของพิธีกรรมทางศาสนาที่นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ประเพณีปอยส่างลองและประเพณีจองพารา ซึ่งล้วนมีรากฐานมาจากพุทธศาสนาและสะท้อนความเชื่อในเรื่องกรรมและผลบุญ ประเพณีปอยส่างลองเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญสะเดาะเคราะห์ และอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษหรือผู้ล่วงลับ โดยชาวไทยใหญ่จะมีการนำข้าวของเครื่องใช้ ของถวายต่าง ๆ ไปถวายพระสงฆ์ รวมทั้งจัดขบวนแห่และกิจกรรมร่วมชุมชนที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานและความร่วมแรงร่วมใจ ในขณะที่ประเพณีจองพารา เป็นพิธีเฉลิมฉลองและถวายทานในช่วงออกพรรษา เพื่อเฉลิมฉลองการสิ้นสุดการจำพรรษาของพระสงฆ์ ชาวบ้านจะร่วมกันจัดเตรียมอาหาร เครื่องใช้ และผ้าสังฆีเพื่อนำไปถวายพระสงฆ์ นอกจากนี้ วิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่มักระหว่างการทำบุญในวันพระ การจัดงานประเพณีสำคัญตามวัฏจักรทางศาสนา เช่น บุญมหาเวสสันดร บุญกฐิน บุญเหลินสิบเอ็ด ทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดความเชื่อและวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรักใคร่ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยใหญ่มิใช่บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประเพณี ขนบธรรมเนียม และคุณค่าทางศีลธรรมควบคู่ไปกับการรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสอนให้รู้จักการเคารพผู้ใหญ่ การช่วยเหลือชุมชน การมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้าน และการรักษาศิลป การปฏิบัติทำบุญและประเพณีต่าง ๆ ยังเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องกรรม ผลบุญ และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล

ในสังคม อีกทั้งพิธีกรรมเหล่านี้ยังเป็นเครื่องยืนยันความศรัทธา ความภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ และทำให้ชุมชนเกิดความเหนียวแน่นทางสังคม โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความเชื่อและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมยังคงเป็นแกนกลางในการรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของชุมชนชาวไทยใหญ่ ทำให้คนรุ่นใหม่ยังสามารถเข้าถึงรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งสร้างความต่อเนื่องในการสืบทอดความเชื่อ ประเพณี และพุทธศาสนาที่เข้มแข็งควบคู่ไปกับวิถีชีวิตสมัยใหม่อย่างสมดุล

ปอยออกหว่าพาราลงเมิง

ประเพณีปอยออกหว่า หรือปอยเหลินสิบเอ็ด เป็นประเพณีออกพรรษาของชาวไทยใหญ่ โดยเชื่อกันว่าเป็นภาษาไทใหญ่ หมายถึงการเฉลิมฉลองในเดือน 11 เพื่อแสดงความปรีดาที่พระพุทธเจ้ากลับลงมายังโลก หลังจากไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตลอดระยะเวลาเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน ประเพณีนี้เริ่มตั้งแต่ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะเริ่มจับจ่ายซื้ออาหาร ขนม และสิ่งของไทยทาน เช่น ขนมเทียน แกงฮังเล และเนื้อลูก เพื่อนำไปถวายพระและแจกจ่ายแก่ญาติมิตร โดยในเย็นวันขึ้น 13 ค่ำจะมีการจัดตลาดนัดจำหน่ายอาหารและขนม ซึ่งดำเนินต่อเนื่องไปจนถึงเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ บางบ้านอาจจัดประทีปโคมไฟ และจองพารา หรือพุทธบัลลังก์เพื่อตกแต่งวัดและบริเวณบ้าน

ในวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันออกพรรษา ชาวบ้านจะตื่นแต่เช้าเตรียมถวายข้าวมธุปายาสแก่พระพุทธรูปและแม่ธรณีเจ้าที่ จากนั้นจึงไปวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้เฒ่าบางคนอาจนอนค้างเพื่อบำเพ็ญกุศลจำศีลภาวนา ในเย็นวันเดียวกัน ชาวบ้านจะจุดเทียนประดับที่จองพาราและตามบ้านเรือน รวมถึงจุดไม้สนเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาและสิริมงคล นอกจากนี้ยังมีการฟ้อนรำรูปสัตว์ เช่น นก ปลา ผีเสื้อ เพื่อแสดงความปิติที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับมายังโลก การฟ้อนรำดังกล่าวดำเนินไปจนถึงคืนวันแรม 14 ค่ำ ซึ่งในคืนแรม 14 ค่ำ จะมีการแห่ต้นแปกหรือไม้สนมัดรวมเป็นต้นไม้ และจุดไฟจนหมด ซึ่งเรียกว่าการมอดไฟเทียน เป็นการสรุปพิธีปอยเหลินสิบเอ็ด อีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญคือประเพณีแห่จองพารา หรือปราสาทพระ ซึ่งเป็นการบูชาปราสาทพระเพื่อรับเสด็จพระพุทธเจ้า โดยชาวบ้านจะตกแต่งจองพาราด้วยโครงไม้ไผ่บุด้วยกระดาษสาและกระดาษสีลวดลายศิลปะไทใหญ่ มีลายหลักสองกลุ่ม ได้แก่ ลานเคอ (เถาติดต่อกัน) และลาบไบหมากเก้ง (ลายสี่ประด) พร้อมทั้งอาหาร ข้าวสวย ขนม และผลไม้บนจองพารา จุดธูปเทียนอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จมาประทับ และตั้งบูชาต่อเนื่อง 7 วัน หลังสิ้นสุดการบูชา จองพาราจะถูกนำไปทิ้งหรือเผาเพื่อเริ่มรอบใหม่ในปีถัดไป ทั้งนี้ ประเพณีจองพาราและปอยเหลินสิบเอ็ดสะท้อนถึงความศรัทธาและความเคารพต่อพระพุทธศาสนา เป็นการทำบุญ

ครั้งใหญ่และเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตชาวไทยใหญ่ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีในชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิม อีกทั้งในปัจจุบันประเพณีดังกล่าวยังคงกลายเป็นสื่อสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วย (คลังความรู้ล้านนา, 2568)

เดือนสิบเอ็ดตรงกับเดือนตุลาคมของทุกปี ในภาษาปุงนา (บุโรหิต) เรียกว่า “ตู” ส่วนภาษาพม่าเรียกว่า “สะตางกยอ” ถือเป็นเดือนสำคัญที่พุทธบริษัทชาวไทยใหญ่พากันประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการถวาย “จองแข่งต่างปู้ด” หรือที่เรียกว่า “จองพารา” ซึ่งหมายถึงข่มปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งการจตุรปูเทียน ถวายภัตตาหาร นม เนย และผลไม้ตามฤดูกาล ประเพณีดังกล่าวมีรากฐานมาจากพุทธประวัติที่กล่าวว่า พระโคตมสมณเจ้าได้ตรัสรู้อรุณตรัสสมาธิโพธิญาณแล้วเสด็จแสดงยมกปาฏิหาริย์ ณ เมืองสาวิตถิ อุทยานสวนมะม่วง ก่อนเสด็จขึ้นไปประทับจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ณ บันฑุกัมพลศิลาอาสน์ เพื่อทรงแสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ โปรดพระพุทธมารดาและเหล่าเทพยดา รวมเป็นเวลา 3 เดือน ครั้นถึงวันเพ็ญเดือน 11 พระพุทธองค์เสด็จนิวัตกลับสู่มนุษยโลก ณ เมืองสังกัสสนคร โดยพระอินทร์ได้เนรมิตบันไดเงิน บันไดทอง และบันไดแก้ว พาดจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงสู่เมืองสังกัสสนคร ก่อนถึงวันเพ็ญ พระพุทธองค์มีพระพุทธานุญาตให้พระมหาโมคคัลลานะว่า มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายที่สามารถเดินทางมารับเสด็จได้ให้มารวมกันที่เมืองสังกัสสนคร ส่วนผู้ที่ไม่ได้ให้จัดทำจองแข่งต่างต่างปู้ด ณ บ้านเรือนของตน เมื่อถึงเช้าวันเพ็ญเดือน 11 จะจัดเตรียมอาหารบิณฑบาตและขนมเนยถวายแด่พระพุทธองค์ ซึ่งทรงประทับยืน ณ หัวบันไดแก้วและเปล่งฉัพพรรณรังสีส่องสว่างไปทั่วทั้งพรหมโลก มนุษย์โลก และนรกอเวจี ทำให้เหล่าเทพยดา มนุษย์ สัตว์หิมพานต์ และสรรพสัตว์นานาชนิดต่างมาชื่นชมบุญญาบารมีอย่างเอิกเกริก รัศมีแห่งฉัพพรรณรังสียังสาธส่องไปถึงจองแข่งต่างต่างปู้ดของทุกบ้านเรือน ก่อให้เกิดความโสมนัสยินดีแก่พุทธบริษัท ชาวไทใหญ่จึงพร้อมใจกันถวายภัตตาหารและจตุรปูเทียนบูชาเป็นเวลา 7 วัน ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงวันเพ็ญเดือน 11 ของทุกปี ชาวไทใหญ่จึงสืบทอดการทำจองแข่งต่างต่างปู้ดหรือจองพาราเพื่อรับเสด็จพระพุทธองค์ กลายเป็นประเพณี “ปอยเหลินสิบเอ็ด” หรือประเพณีออกพรรษา อันถือเป็นประเพณีสำคัญยิ่งที่สะท้อนศรัทธาและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่มานานถึงปัจจุบัน (พระมหาวรวัฒน์ วรวาทโน (บุญยวง), 2566: 104-105)

นอกจากนั้น ยังมีประเพณีสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การถวายทานจองพารา คำว่า “จองพารา” เป็นคำในภาษาไทยใหญ่ หมายถึง “ปราสาทพระ” โดยคำว่า “จอง” แปลว่า วัดหรือปราสาท และคำว่า “พารา” หมายถึง พระพุทธรูปหรือพระพุทธเจ้า การบูชาจองพาราจึงหมายถึงการสร้างปราสาทจำลองขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับรับเสด็จพระพุทธเจ้า ในโอกาสที่พระองค์

เสด็จกลับลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่โลกมนุษย์ในวันออกพรรษา (จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2568) จองพารา คือ ปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้าของชาวไทใหญ่ เป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้าและเป็นองค์ประกอบสำคัญในประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่ชาวไทใหญ่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา อันเป็นหนทางแห่งมงคลวิถีมุ่งนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข และสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่อ่างเด่นชัด การสร้างจองพารามีรากฐานมาจากความเชื่อและแนวปฏิบัติในการสร้างปราสาทเพื่อรับเสด็จพระพุทธเจ้าในโอกาสที่เสด็จนิวัตกลับสู่โลกมนุษย์ในเทศกาลออกพรรษา จองพาราจะประดับตกแต่งด้วยลายไตหรือไทใหญ่ ซึ่งเกิดจากการต้องลายหรือการฉลุฉดลายแบบไตลงบนวัสดุต่าง ๆ เช่น แผ่นสังกะสี แผ่นอะลูมิเนียม หรือกระดาษ ทั้งนี้ สำหรับชาวไตหรือชาวไทใหญ่ ลายไตถือเป็นลวดลายศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้เฉพาะในการบูชาสิ่งที่เคารพสูงสุด คือ พระพุทธเจ้าเท่านั้น จึงมักปรากฏประดับอยู่ในบริเวณที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหรือภายในวัด และไม่นิยมนำไปใช้ประดับตกแต่งทั่วไปตามบ้านเรือน ก่อนถึงวันออกพรรษา ชาวไทใหญ่จะเตรียมการสร้างจองพาราในรูปทรงปราสาท โดยทำโครงจากไม้ไผ่หรือเหล็ก บุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสี หรือแผ่นสังกะสีและแผ่นอะลูมิเนียมที่ฉลุฉดลายไตอย่างประณีตงดงาม พร้อมประดับไฟ และจัดทำแข่งหรือหิ้งสำหรับประดิษฐานในสถานที่อันเหมาะสม เพื่อรอรับการเสด็จของพระพุทธเจ้า ทั้งบริเวณหน้าบ้านและบริเวณวัด ก่อนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 นอกจากนี้ ยังมีการจัดหาผลไม้ที่เป็นลูกแรกของฤดูกาล หรือผลไม้ที่สามารถจัดหาได้ในช่วงนั้น เช่น กล้วย อ้อย ส้ม นามาท้อยไว้ใต้หิ้งหรือแข่ง รวมทั้งจัดเตรียมอาหารคาวหวานใส่ชอมต่อถวายเป็นประจำทุกวัน ครั้นถึงรุ่งเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งตรงกับวันออกพรรษา จะมีการจัดทำชอมต่อหรือกระทงใบตอง บรรจุอาหารคาวหวาน ขนมประจำเทศกาล ได้แก่ ขนมเทียน ขนมจ็อก และผลไม้ พร้อมจุดธูปเทียนถวายเป็นพุทธบูชา และกล่าวอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จมาประทับ ณ จองพารา เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการตั้งจองพาราแล้ว เจ้าของบ้านอาจเก็บหรือคงตั้งจองพาราไว้ตามความเหมาะสม โดยจะลาของถวาย ได้แก่ อาหารคาวหวานและผลไม้ที่นำมาบูชา เพื่อนำไปรับประทานหรือแบ่งปันแก่ผู้อื่น อันเป็นการเสริมสร้างสิริมงคล ความสามัคคี และความผาสุกแก่ครอบครัวและชุมชน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564: 112-113)

จองพารามีรากฐานมาจากแนวปฏิบัติในการสร้างปราสาทเพื่อรับเสด็จพระพุทธเจ้าภายหลังเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในเทศกาลออกพรรษา จองพาราจะได้รับการประดับตกแต่งด้วย “ลายไต” หรือ “ลายไทใหญ่” ซึ่งเป็นลวดลายที่เกิดจากการต้องลายหรือฉลุฉดลายลงบนแผ่นโลหะ เช่น แผ่นสังกะสี แผ่นอะลูมิเนียม หรือกระดาษ โดยลายไตถือเป็นศิลปะศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทใหญ่นำมาใช้เฉพาะในการบูชาสิ่งที่เคารพสูงสุด คือ พระพุทธเจ้าเท่านั้น

จึงพบลายใต้ประดับในวัดหรือบริเวณที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และไม่นิยมนำมาใช้ประดับตามบ้านเรือนทั่วไป ซึ่งโครงสร้างของจองพาราสร้างจากไม้ไผ่ ขึ้นโครงเป็นรูปปราสาท แล้วตกแต่งด้วยกระดาษสา กระดาษสี หน่อกล้วย อ้อย และโคมไฟอย่างประณีต โดยจองพาราประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ฐาน ตัวปราสาท และยอด ซึ่งส่วนยอดจะตั้งเครื่องบูชาพระพุทธรูป

รูปแบบของจองพาราจำแนกได้หลายประเภท ได้แก่

1. จองยอด หรือจองปราสาท (ผาสาด) เป็นจองพาราขนาดใหญ่ที่สุด ใช้เข้าขบวนแห่ มีความสูงตั้งแต่ประมาณ 3.5 เมตรขึ้นไป อาจมี 5 หรือ 7 ยอด โครงสร้างซับซ้อน ตกแต่งด้วยประติมากรรมโคมไฟอย่างวิจิตร ผู้สร้างต้องเป็นช่างชั้นครู เมื่อสร้างเสร็จจะประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดเล็กภายใน พร้อมข้าวตอก ดอกไม้ และพืชผักผลไม้ โดยชุมชนจะร่วมแรงร่วมใจกันจัดทำและตั้งบูชาไว้ ณ วัดประจำหมู่บ้าน

2. จอง 2 คอ 3 ชาย เป็นจองพาราขนาดรองลงมา มีลักษณะคล้ายจองยอด แต่มีเพียงยอดเดียว

3. จองปักต่าน เป็นจองพาราที่ไม่มียอด นิยมจัดทำเพื่อบูชาตามบ้านเรือนทั่วไป

4. จองผาสาน หรือจองसान เป็นจองพาราที่ทำจากตอกสาน มีขนาดเล็ก ใช้งบประมาณไม่สูง นิยมใช้ในครัวเรือน

5. จองตีนจ้าว หรือยกองตีนจ้าว เป็นจองพารารูปแบบพิเศษ มีลักษณะคล้ายทรงช้าง ฐานผายกว้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ทรงมนทป ไม่มียอด มีม่านประดับสามด้าน เหลือด้านหน้าไว้สำหรับจุดเทียนและถวายข้าวพระพุทธรูป มีข้อสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องช้างในพุทธประวัติ ซึ่งถือเป็นสัตว์ชั้นสูงและราชพาหนะ จึงถูกสร้างขึ้นเป็นเครื่องสักการะ

การตั้งจองพาราจะเริ่มก่อนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะร่วมกันจัดทำแข่งหรือหึงสำหรับตั้งจองพารา ผูกต้นกล้วยและต้นอ้อยที่เสานั่งร้านทั้งสี่มุม ตกแต่งด้วยไฟให้สว่างไสว และจัดทำ “ผา-หยาด-สะ-มาด” หรือราชวัตร เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการบูชา ตลอดช่วงการจัดจองพารา ชาวบ้านจะนำผลไม้และพืชผลทางการเกษตรที่เป็นผลแรกของฤดูกาลมาแขวนถวายเป็นพุทธบูชา พร้อมทั้งนำอาหารคาวหวานใส่กระถางใบทองที่เรียกว่า “ขอมต่อ” มาถวายในทุกเช้า เพื่อบริการเสด็จของพระพุทธรูป โดยในเช้ามิดของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 จะมีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปอย่างเป็นทางการ ณ ก่อนวันออกพรรษา ในวันขึ้น 13 ค่ำ จะมีการจัด “กาดหลู่” หรือตลาดนัดออกพรรษา เพื่อให้ประชาชนจัดซื้อสิ่งของสำหรับทำบุญ วันที่ขึ้น 14 ค่ำ เป็นวันดาหรือวันเตรียมข้าวของและตั้งจองพารา ในช่วงเย็นจะประดับโคมไฟให้สว่างไสว พอรุ่งเช้าวันออกพรรษา ชาวไทใหญ่จะไปทำบุญที่วัดตั้งแต่เช้าตรู่ และบางแห่งมีการตักบาตรเทโว ในช่วงเย็นจะมีการขอขมาคารวะพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่

ส่วนในเวลากลางคืนจะมีการจุดประทีปโคมไฟตามบ้านและวัด และจัดขบวนแห่จองพาราพร้อมดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนนกกิ้งกะหड़ा ฟ้อนโต และการแสดงพื้นเมืองต่าง ๆ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ ถึงวันแรม 8 ค่ำ ซึ่งเป็นช่วงท้ายของเทศกาล จะมีการถวายข้าวที่จองพาราในตอนเช้า และจุดเทียนหรือโคมไฟในตอนกลางคืน ก่อนจะรื้อถอนจองพาราไปทิ้งหรือเผา ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ว่าการจัดทำจองพาราจะนำมาซึ่งความสุข ความสำเร็จ และความอุดมสมบูรณ์ตลอดปี รวมถึงใช้เป็นนิมิตหมายในการเสี่ยงทายฤดูกาลเกษตร หากมีฝนตกในช่วงตั้งจองพารา เชื่อว่าปีนั้นจะมีน้ำฝนเพียงพอ ในช่วงปลายประเพณียังมีพิธี “หลู่เตนเหง” หรือการถวายเทียนพันเล่ม และในวันแรม 8 ค่ำ หรือวันกอยจ้อด ซึ่งเป็นวันสุดท้าย จะมีพิธีถวายไม้เกียะ พร้อมกิจกรรมการประกวดศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ และการฟ้อนรำรูปสัตว์ต่าง ๆ ตามความเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายในโลกและป่าหิมพานต์ร่วมแสดงความยินดีรับเสด็จพระพุทธเจ้า

วิถีศรัทธาการทำบุญวันออกพรรษาของชาวไทยใหญ่

การทำบุญวันออกพรรษาของชาวไทยใหญ่ หรือที่เรียกว่า “ปอยออกหว่าพาราลงเมิง” เป็นภาพสะท้อนวิถีศรัทธาที่ยังรากลึกในพระพุทธศาสนาและหลอมรวมอยู่กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และโครงสร้างสังคมของชุมชนอย่างแนบแน่น พิธีกรรมดังกล่าวมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาในเชิงพิธีการ หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธา และความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ

๑. ฐานคติความเชื่อทางพุทธศาสนา

ฐานคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างพุทธปรัชญาเชิงหลักการและพุทธศาสนาแบบประชาชนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่แก่นแท้ของพิธีกรรมนี้มีรากฐานมาจากพุทธประวัติที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ภายหลังการจำพรรษา ซึ่งสัมพันธ์กับวันออกพรรษาในพระวินัย อย่างไรก็ตาม ในเชิงปฏิบัติ การตีความความเชื่อนี้ได้มีการแปรความให้เป็นรูปธรรมผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น “จองพารา” ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกแห่งธรรม สัญลักษณ์นี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงความเชื่อทางศาสนากับชีวิตประจำวันของชุมชน การตีความเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะหลักคำสอนเชิงนามธรรมเท่านั้น แต่ถูก “แปลความ” ให้เข้ากับโลกทัศน์ของชุมชนที่ยังคงยึดโยงกับจักรวาลวิทยาแบบดั้งเดิม เช่น การมีอยู่ของเทวดา สวรรค์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทำให้ผู้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจหลักธรรมทางศาสนาได้ง่ายขึ้น การประยุกต์ใช้ความเชื่อนี้ในชีวิตประจำวันช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์และ

สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน ในบริบทสังคมร่วมสมัย การทำความเข้าใจฐานคติในลักษณะนี้ควรมองอย่างไม่แยกขาดระหว่าง “ศาสนาแบบคัมภีร์” กับ “ศาสนาแบบวิถีชีวิต” เนื่องจากทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน การตีความหลักธรรมจึงควรสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน โดยเน้นสาระของการออกพรรษาในมิติของการกลับคืนสู่สังคม การมีส่วนร่วม และการใช้ปัญญา มากกว่าการยึดติดเฉพาะรูปแบบเชิงพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว การมองเห็นและเข้าใจการทำความดี การแบ่งปัน และการช่วยเหลือกันในชุมชนผ่านการปฏิบัติทางศาสนาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน แต่ยังเป็นการสร้างสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามประเพณี แต่เป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตและการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การตีความและการปรับตัวในด้านศาสนาและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์และความเชื่อมั่นในคุณค่าทางศาสนาได้อย่างต่อเนื่องในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

๒. พิธีกรรมการทำบุญและรูปแบบการปฏิบัติ

พิธีกรรมการทำบุญและรูปแบบการปฏิบัติในปอยออกหัวพาราลงเม็งสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของ “ศาสนพิธีแบบมีส่วนร่วม” ที่สมาชิกในชุมชนไม่เพียงแต่เป็นผู้รับพิธี แต่ยังเป็น “ผู้ร่วมสร้างพิธี” ผ่านการลงแรง ลงทรัพยากร และการประสานความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างจองพารา การจัดขบวนแห่ และการถวายเครื่องสักการะ สิ่งเหล่านี้ทำให้พิธีกรรมมีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคม มากกว่ากิจกรรมทางศาสนาเฉพาะบุคคล ซึ่งสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อร่วมกันในชุมชน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างทางสังคม การเข้าร่วมในกิจกรรมแบบนี้ทำให้ผู้คนมีโอกาสดูแลเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ซึ่งนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมที่มีความสำคัญในการพัฒนาชุมชนในมิติร่วมสมัย โดยพิธีกรรมลักษณะนี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่สามารถช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความร่วมมือที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิต เช่น การย้ายถิ่น การทำงานนอกภาคเกษตร หรือการลดลงของแรงงานในชุมชน อาจทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมลดลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้น การปรับรูปแบบพิธีกรรมให้มีความยืดหยุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การใช้เครือข่ายชุมชนเมือง การประยุกต์เทคโนโลยี หรือการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ควบคู่กับพิธีกรรมดั้งเดิม เป็นแนวทางที่ช่วยให้พิธีกรรมยังคงดำรงอยู่ได้โดยไม่สูญเสียแก่นความหมาย การปรับตัวเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความเชื่อ

และประเพณีที่มีคุณค่าของตนไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ ที่รวมเอาองค์ความรู้และประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมจึงไม่เพียงแต่เป็นการทำตามประเพณี แต่ยังเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตและการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างสรรค์และการปรับตัวในพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์และความเชื่อมั่นในคุณค่าทางศาสนาได้อย่างต่อเนื่องในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

๓. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสืบทอดคุณค่า

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสืบทอดคุณค่าที่ปรากฏในประเพณีปอยออกหว่า พาราลงเมิงสะท้อนผ่านภาษาทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงลวดลายศิลปะไต การฟ้อนรำ ดนตรี และการจัดขบวนแห่ ทุกอย่างล้วนเป็นสื่อที่ถ่ายทอดความเป็นไทใหญ่ในเชิงรูปธรรม กระบวนการนี้ไม่ได้เกิดจากการสอนเชิงทฤษฎี แต่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน ได้ซึมซับคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดความเข้าใจและความรักในวัฒนธรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้เยาวชนได้ฝึกฝนทักษะและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในสังคมร่วมสมัยที่เผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมสมัยนิยม อัตลักษณ์เหล่านี้มีแนวโน้มถูกลดทอนหรือทำให้กลายเป็นเพียงการแสดงเชิงท่องเที่ยว มากกว่าที่จะมีความหมายเชิงจิตวิญญาณ การเปลี่ยนแปลงนี้อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของและการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังนั้น แนวทางสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการปรับตัว เช่น การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การสนับสนุนงานสร้างสรรค์ที่ต่อยอดจากวัฒนธรรมเดิมก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิตชีวาและสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้ นอกจากนี้ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกระบวนการตีความอัตลักษณ์ของตนเองจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง การทำเช่นนี้จะทำให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่สูญเสียความหมายที่แท้จริงและความเชื่อมโยงกับรากเหง้าของตนเอง การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตน และสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับบริบท

สังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. วิถีศรัทธาเชิงชุมชนและความสัมพันธ์ทางสังคม

วิถีศรัทธาเชิงชุมชนและความสัมพันธ์ทางสังคมในประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเม็งสะท้อนให้เห็นว่าศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นชุมชนผ่านการมีส่วนร่วม การแบ่งปัน และการสร้างความหมายร่วมกัน ความเชื่อเรื่องอาณิสสของการทำบุญ ความเจริญรุ่งเรือง และความอุดมสมบูรณ์ไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่ยังเป็นความหวังร่วมที่ช่วยหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคม โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนเกษตรกรรมที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในชุมชนในการเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เข้ามา ในโลกปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ทางสังคมมีแนวโน้มหลวมตัวลงจากความเป็นปัจเจกนิยม ประเพณีลักษณะนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์และสร้างพื้นที่ของการพบปะที่มีความหมาย การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมช่วยให้ผู้คนได้สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับผู้อื่น และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชนของตน แนวทางเชิงสังคมร่วมสมัยควรมุ่งส่งเสริมให้พิธีกรรมเป็นพื้นที่ของการรวมพลังทางสังคม เช่น การเชื่อมโยงกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน การดูแลสิ่งแวดล้อม หรือการสร้างเศรษฐกิจวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น เพื่อให้วิถีศรัทธาไม่ได้หยุดอยู่เพียงการสืบทอดอดีต แต่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมปัจจุบันได้อย่างมีพลวัตและมีความหมายต่อชีวิตของผู้คนอย่างแท้จริง การสร้างพื้นที่ที่ผู้คนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมสร้างกิจกรรม จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว การทำให้พิธีกรรมมีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในปัจจุบันจะช่วยให้วิถีศรัทธาและความเชื่อยังคงมีชีวิตชีวา และสามารถส่งต่อไปยังรุ่นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะช่วยให้การทำบุญและพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้คนในชุมชนอย่างแท้จริง

ดังนั้นแล้ว วิถีศรัทธาการทำบุญวันออกพรรษาของชาวไทยใหญ่ มิใช่เพียงการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม แต่เป็นระบบคุณค่าที่บูรณาการศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม และโครงสร้างชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ปอยออกหว่าพาราลงเม็งจึงเป็นทั้งพิธีกรรมทางศาสนา พื้นที่ทางสังคม และสัญลักษณ์อัตลักษณ์ ที่สะท้อนความลึกซึ้งของศรัทธาและความหมายของการทำบุญในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ได้อย่างชัดเจนและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่นี้อธิบายได้ว่า ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเม้งมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีในวันออกพรรษา หากแต่เป็นกลไกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีบทบาทเชิงโครงสร้างต่อการดำรงอยู่ของชุมชนไทใหญ่ในหลายมิติ พิธีกรรมดังกล่าวทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกช่วงวัยได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาในระยะยาว ผ่านการปฏิบัติร่วมกันในบริบทของวัดและชุมชน บทความนี้ช่วยขยายกรอบความเข้าใจบทบาทของพิธีกรรมพุทธศาสนาจากการมองในฐานะศาสนพิธีที่มุ่งเน้นการสั่งสมบุญและการปฏิบัติตามหลักคำสอน ไปสู่การมองพิธีกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลอมรวมศรัทธา ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส และโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม การจัดกิจกรรมในประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเม้งจึงสะท้อนบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและพื้นที่กลางของชุมชนที่เอื้อต่อการสร้างความสามัคคี การสื่อสารคุณค่าทางศีลธรรม และการผลิตซ้ำ

อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ในบริบทสังคมร่วมสมัย และองค์ความรู้ดังกล่าวยังมีนัยสำคัญต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ โดยแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการต่อรอง ปรับตัว และธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างมีพลวัต บทความนี้จะสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาเชิงพุทธมานุษยวิทยาและวัฒนธรรมศึกษา เพื่ออธิบายบทบาทของพิธีกรรมพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมของประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างมีคุณค่าและเป็นระบบ

สรุป

ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงของชาวไทใหญ่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการเฉลิมฉลองวันออกพรรษาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระสงฆ์กลับจากการจำพรรษา ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากการแสดงธรรมโปรดพระมารดาได้กลายเป็นแกนกลางของพิธีกรรมที่สื่อถึงการกลับคืนของพระธรรมสู่โลกมนุษย์ การสร้างจองพาราเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในการต้อนรับพระพุทธเจ้าและสะท้อนถึงความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ การทำบุญในวันออกพรรษายังมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดขบวนแห่ การถวายเครื่องไทยทาน และการฟ้อนรำ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคมและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ในยุคที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ การทำบุญจึงไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามประเพณี แต่ยังเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตและการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการรักษาความเชื่อและพิธีกรรมที่มีคุณค่าของตนไว้ให้มีชีวิตชีวาและสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของสังคมปัจจุบัน การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความเป็นเอกลักษณ์และความเชื่อมั่นในคุณค่าทางศาสนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ ประเพณีปอยออกหว่าพาราลงเมิงจึงเป็นทั้งพิธีกรรมทางศาสนา พื้นที่ทางสังคม และสัญลักษณ์อัตลักษณ์ที่สะท้อนความลึกซึ้งของศรัทธาและความหมายของการทำบุญในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ได้อย่างชัดเจนและยั่งยืน เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และโครงสร้างสังคมที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของชุมชนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คลังความรู้ล้านนา. *ปอยเหลินสิบเอ็ด (ปอยออกหว่า)*. แหล่งที่มา: <https://accl.cmu.ac.th/Knowledge/details/2386> [10 ธันวาคม 2568].
- จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2568). *ประเพณีจองพารา*. แหล่งที่มา: <https://www.maehongson.go.th/new/locations/ประเพณีจองพารา> [10 ธันวาคม 2568].
- จันทกานต์ สิทธิราช, ธนพร หมูคำ, ศรีวิไล พลมณี และประเทือง ทินรัตน์. (2564). การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*. 40(1), 23-48.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). *รัฐกับชาติพันธุ์: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อัตลักษณ์ และการต่อรอง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นิติ ภควัชรพันธุ์. (2558). *เรื่องเล่าเมืองไต : พลวัตของเมืองชายแดนไทย – พม่า*. เชียงใหม่: วนิตาการพิมพ์.
- พระมหาทวีวัฒน์ วรพตมโน (บุญยวง). (2566). *การจัดการทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2560). *ไทใหญ่: ชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2544). *ประวัติศาสตร์ไทใหญ่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. เชียงใหม่: หจก.ดาราวรรณการพิมพ์.
- PHRA U TEJANYANA. (2561). *แนวทางการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของพระสงฆ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. (ดุชนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.